

magukat, lábaikkal vakarják azon helyeket, hová kén-, vagy eczetsav csöppent rájuk: ebből következik, hogy az állati életben a cselekvények egész kora léteznek, melyeket czélszerűen, de öntudatlanul végeznek. Ha ezzel összehasonlítjuk azon állapotot, melyben az állat alvás közben van; és ha emellett fontolóra vesszük azon körülményt, hogy a madarak *álva* alusznak, sőt némelyek egy lábán állva, az egyensúlyt megtartják: okunk van következtetni, hogy az állat bizonyos működésének székelye nem az agyvelőben, legalább annak nem azon részében van, melyben az öntudaté.

Ez talán képesek kétes az állati ösztön lényébe egy pillantást vetnünk, legalább annyiban, hogy bebizonyíthassuk, hogy az ösztön székelye nem a nagy agyvelőben van, tehát hogy cselekedeteit az öntudat működése nélkül végezheti. — Épen úgy, mint az álommáorban levő vagy alvajáró járnai képes, annak tudása nélkül, a mit tesz, ugylátszik, hogy az állat ösztönénél fogva oly dolgokat tesz, melyeknél az öntudat épen nem szerepel. Bármilyen mesterséges a pók hálóját, és bármilyen czélszerű az a végre, hogy rovarokat fogjon, épen oly kevésbé tud a pók valamit azon okosságról, mely művében rejlik. A fiatal pókok, melyek még soha sem láttak rovar, következőleg nem is sejtetik, hogy ily lények léteznek, épen oly tökéletesen fonják hálójukat, mint a tapasztalt vén pókok.

Kell tehát, hogy azon czélszerű erőfeszítést, melyet erre fordítanak, valami igazgassa, mely péld. a pókra ismeretlen módon hat, és melynek székelye talán a pókon kívül fekszik.

Nem tudjuk, vajjon sikerült-e oly állatok ösztönöszerű cselekvényeit észlelve fűrkészni, melyeknek agyvelejök kivágtott. Lehet, hogy ez nem csekély nehézséggel van összekötve; de e kísérletek mindenesetre tanulságosak lennének. Nagyon érdekes volna már csak azt is tudni, miképp viselné magát a galamb, fészke és tojásai iránt, ha költés idején hajtathatnék végre rajta a műtétel.

Természetes, hogy ebből az emberre nézve, kit szellemi élet jellemez, keveset lehet következtetni; de épen e szellemi élete követeli, hogy tökéletlenebb földi lakótársait is minél tökéletesebben ismerje. Mert a természetben a legbámulatosabb öszhang uralkodik; és a nap léte, a föld nap és saját tengelye körüli forgása is befolyást gyakorol mind a növények, mind az állatok alakulására és fejlődésére. Lehetetlen tehát

mindezekből újabb okot nem meritenünk az Alkotó bölcseségének és jóságának bámulására és dicsőítésére. *Szeberényi L.*

Az aggteleki barlang.

Azon természeti ritkaságok közt, melyekkel a gondviselés hazánk földét oly bőv mértékben megáldotta, a legnevezetesebbek egyike azon csepegő-köves barlang, mely Gömör- és Kishont-

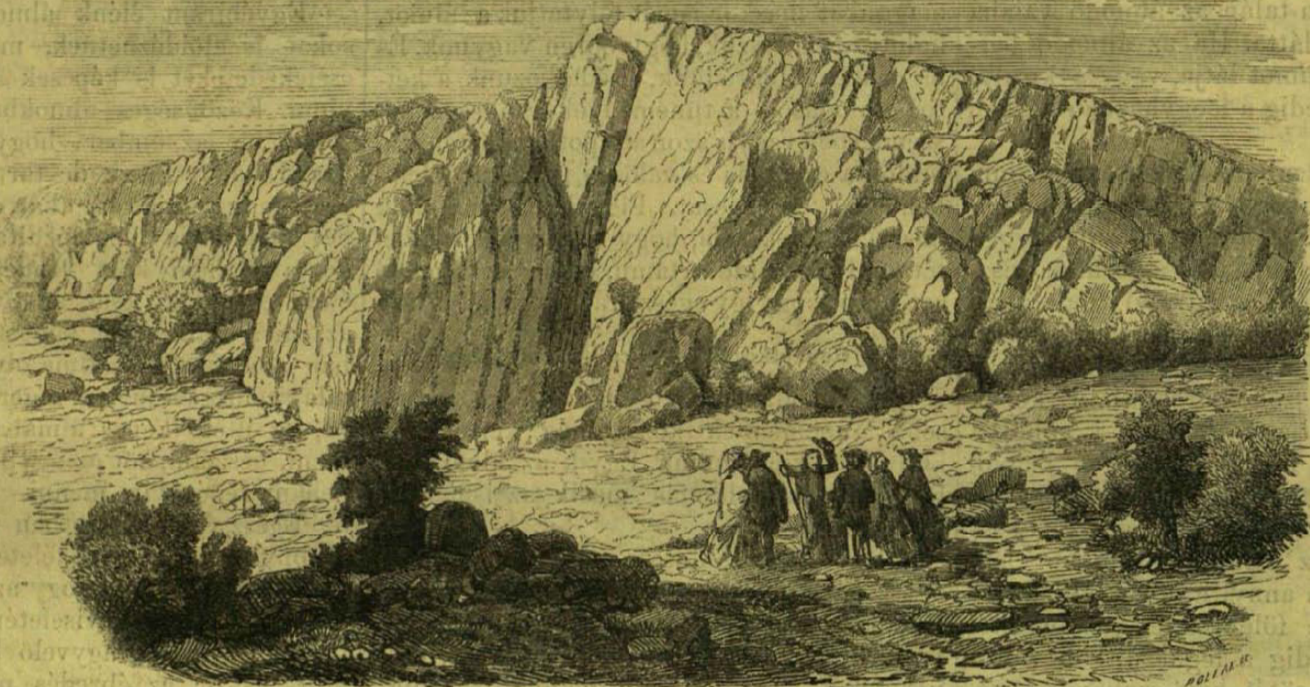
e hazai nevezetességnek még nem birjuk, — ha csak az angoloktól nem kérjük, mert azok tudós-társasága régesrég küldött ide, mint Korabinszky emliti geographiai lexikonában, két egyént csupán azért, hogy e barlangot kifűrkészék, átvizsgálják.

A mit mi eddigelé felőle tudunk, azt gróf Teleki D. utazásából, Görög, Bartholomaeides, az 1820-diki Tudományos Gyűjtemény és Vass Imre, végre a „magyar birodalom természeti viszonyainak“ legújabbban megjelent leírásából merítjük; s midőn ezek nyomán készült jelen rövid vázlatunkban meg akarjuk ismertetni t. olvasóinkkal megtekintésre méltó ritkaságot: előre is felhívjuk figyelmét az idecsatolt rajzra, mely a barlangot hosszában átmetszve mutatja, s melynek számjegyei, a leírásunkban érintendő tájakon kalauzolni fogják a nyájias olvasót.

Aggtelek, — Pelsőczhoz 2, Putnokhoz 2½ mérföldnyire, Rozsnyó, Rimaszombat, Miskolcz és Kassa városoktól 2—4 állomásnyira fekszik.

A barlang bejárója, az

Aggteleki vendéglőtől csak ¼ órai sétaut. — *Baradla*, — melynek gyomrában fekszik a barlang, — egy laposan elterülő szirtes kopasz hegy, melynek horpadásait csak itt-ott fedik sűrű cserje-bokrok. A hegy eleje, — mintha lemetsették volna, — meredek sziklafalat képez. Alján egy hat láb magas nyílás. Ez a barlang szája, mely azonban rajzunkon azért nem látható,



Az aggteleki barlang bejárata.

megye Aggtelek nevű községének határában, az ugynevezett *Baradla* hegy alatt nyulik el, oly messzeségben, hogy kiterjedésére nézve a leg-hosszabbak közé tartozik, minden ismeretes barlangok közt.

Angliában a Speedvelmine Derbyshire 660 öl hosszú; ama nevezetes barlang Castletonnál 457 öl; a haseli Németországban 400 öl; a Helli-rin Sorthurs Islandban 839 öl; a guacharói Amerikában 417 öl.

Az aggteleki mind-ezeket sokszorosan felülmulja, mert ennek hosszasága 4200 ölet tesz; úgy hogy, e részben csak az adelsbergi haladja meg Karinthiában, melyet több mérföldnyinek tartanak, és a doktor Wards által felmért kentuckyi barlang Észak-amerikában, mely, ha igaz, 33 angol mérföldnyi hosszú volna.

Tudományos leírását



mivel egy csapat szikla van előtte, melynek lejtőjén kell az üreg torkába ereszkedni.

A bemenetnél egy darabig folyvást lefelé kell haladni, mintha pinczébe mennénk; de előbbre jutva egyenessé lesz és mindenütt járható az ut. Minthogy tizenhat ölnyre a bejárástól, balra,

fogják utasítani. A kémény közelében van az ugynevezett *Pitvar* (2.) a mely már elég tágas üreg, s melynek falain és boltozatán változatos alakú csepegett köveket találunk. Innen a *Csontház* (3.) felé visz az ut, mely nevét a benne találtató temérdek csontvázról vette. Mikép kerültek ezek

melynek első részét leszakadt kősziklák választják el a hátulsótól.

Befelé törekedve, egyszer csak egy tátongó mélység szélén találjuk magunkat, melynek tulsó partján egy szikladarabokból összehullott, s fehér csepegőkő-oszlopokkal körül fogott magas halmot



Hatvan fegyvertelen lengyel fölkelő lemészároltatása az oroszok által. Sutatownál.

egy hosszú hasadék van a szikla oldalában, mely *kéménynek* neveztetik, s melynek helyét az alaprajzon 1. szám alatt találja az olvasó, (kit ezennel figyelmeztetünk, hogy tovább haladva leírásunk folyamán, a barlang nevezetesebb pontjai mellé zárjelbe tett számok, mindig a rajz számaihoz

ide? s rablók, vagy bujdosó menekültek csontjai-e azok, miket maig is ásnak ki az iszap alól: nem tudhatni.

A csontházból kijöve érjük az *Acheron* patakját, melyet ha átgázolunk, az *országtáblája* előtt állunk meg, melynek kormos oldalára szokták írni

neveiket az itt megfordult utasok. Akótáblával átellenben tiszta ivóvíz fakad a szikla-hasadékból, mely egy csinos csepegőkő-medenczébe gyűlik össze s enyhítőül kinálkozik az itt barangolóknak. Kevés távolságra van ide a *Mózesoltára*, (4.) csodálatra méltó góthalaku mészkőszivárgás, melynek átellenében nyílik a *Rókalyuk* nevű üreg (5.) melyet csak négykézláb járhat meg a kíváncsi, ki aztán innen egy tágas térre jut ki,

látunk, s ha egyelőre megdöbbenett bennünket a lábunk alatt nyíló iszonyu mélység látása, úgy fog el most a bámulat a tulsó oldalon csillogva emelkedő sugár-oszlopok óriás termetének láttára, melyekre ha sokáig nézünk, úgy tetszik, mintha mozogni látnók e fényes gigászokat a föld setét gyomrában. E sziklacsoport tetejéről egy fehér magaslat emelkedik, mintha tornya volna az alatta tömörült sziklák vállán álló oszlopos várnak, s épen azért ezen egész körakás *Vár* nevet kapott az utasoktól.

A jártas vezető itt magára szokta hagyni a barlangjárót. Egyszerre azon vesszük észre, hogy egyedül maradtunk a világtalan homályban. Borzadva nézünk alá a sűrű setétségbe; gondolatink önkénytelenül is a „lenni és nem lenni” körül örvénylenek; s a mélység és magasság, az élet semmiségének érzete, csaknem kábulásba ejt bennünket, — midőn a távolban egy harang csendül meg, azon a különös megrázó, lélekig esveséig ható hangon, melyen a halálharang szokott az élőkhez beszélni. Gondolkodóba esünk: vajjon álmodunk-e vagy ébren történik mindez velünk? Midőn egyszerre fényárad el körülöttünk, egy alak közeledik felénk, — ki senki más, mint a fáklyával visszatért kalauz, ki aztán levezet bennünket a meredek sziklákról, hogy megmutassa azon csepegőkő-oszlopot, melynek oldalát az imént kővel ütögette, s mely ilyenkor a kisebbszerű harangéhoz hasonló éles hangot ad. (Vége következik.)

Az oroszok kegyetlenkedése.

A világtörténet, a régi korban, századok előtt, a legvadabb népek közt sem mutat föl oly háborút, mely annyi kegyetlenséggel folyt volna, mint napjainkban az oroszok irtó harcza a lengyelek ellen. Elsorolhatatlan a vadságnak, embertelenségnek azon számtalan példája, melylyel e harcban minden lépten találkozunk.



volt, hogy a madarak a földre hullottak, s utána oly nagy éhség Németországban, mint 851-ben, hogy a szülék megették gyermekeiket, ezek is amazokat. — 1534-ben, mind a két testvér magyar hazában, oly rendkívüli nagy drágaság és éhség volt, hogy emiatt mindenféle csak halvány ábrázatokkal lehetett találkozni és félig holt emberek ténferegve zörgettek ajtóról ajtóra, egy falat kenyérért, de az alamizsna helyett, csak az éhség áldozatait látták egymás mellett kivitetni a temetőbe és különösen a felsővidékeken — Apáczai Csere János Magy. Encyclopaediája szerint — mint 1233-ban és 1239-ben a döghalál és drágaság miatt az anyák gyermekeiket ették meg!

Ennél még szomorubb emléket hagyott hátra az 1570. esztendő Magyarországon, midőn a levegő, a föld, a szárító szelek, mintegy összeesküdtek a mindennemű plánták és növények elpusztítására, rendkívüli inséggel boríták be a termő magyar föld területét, mi miatt a szokatlan és meg nem emészthető plánták és növényekből készített főzelék, liszt és kenyér evése következtében kifejlett rémitő döghalál, az emberek mindenik osztályának legnagyobb részét, ezrenként döntve rakásra, néptelenítette meg a hazát!

Az 1583-ik év semmivel sem volt szerencsésebb, mert míg Pozsonyban a legzavarosabb országgyűlésen a szabadságától megfosztott nemesség hangosan követelte volna jogainak visszaállítását: addig lábai alatt a földön, a hitel-feletti éhség és döghalál megemésztette a rajtalevő lakosok nagyrészét, úgy a Tisza és Duna vidékén, mint tul a Királyhágón.

1590-ben mind a két hazában a földingás okozott temérdek kárt. Brassóban a meginogott tornyokban a harangok megszólaltak, nagyszerű épületek leomlottak. Pozsony, Nagyszombat és Zeng városában a romok közé temetett sok ezer szerencsétlennek egetverdeső jajgatásától szétfutott nép kétségbeesve kiáltozta: „hova menjünk, az ítélet napja jelen van!”

1601-ben november 15-én, éjszaka oly irtózatossá hóval vegyes zivatar dult a kanizsai táborban, hogy annak következtében 1500 közlegény és 300 ló fagyott meg, és mint 1126-ban, 1234-ben s 1400-ban, a madarak seregétől hulltak alá. — Az 1603-ki esztendő megkímélte Magyarországot, de a testvér Erdélyt annál érzékenyebben sújtotta drágasággal, melyet lehet gondolni, minő magas fokra felcsigázott Székely Mózes és Radula egymással villongása, majd pedig a rettenetes Bástának dülése, ki ugyan már kevés pusztítani valót talált, azért is a nyomor közöl, sok kinos sohajtól kísérve, Magyarországra hivatott.

1604-ben Buda-Pesten, midőn Alheim esztergomi várparancsnok, nagy kísérettel ment volna át Pestre szabad utlevél mellett a törökök sátorába, a békepontok felett alkudozni, oly rettenetes vihar támadt, hogy az a hidat nemcsak izzé porrá törte, hanem magát a Dunát is kitolta, mely miatt ezernél többen a hullámok közt lelték sirjokat. April vége felé pedig Kassán és vidékén, és Nagy-Váradon volt borzasztó földrengés, mely a várat némely részeiben romba döntötte, minek következtében a katonák, a lakosokkal együtt, az Isten szabad ege alatt két nap folyvást imádkoztak.

Az 1663-ki esztendő újra, mint egy öldöklő angyal, felíté sátorát Erdély felett, átváltoztatván azt gyászoló, és sirások honává, a döghalál rémuralmában, mely szomorú körülmény, a megdöbbszent jámbor és jószívű Bethlen Istvánt, könyörgésbeni időtöltésre szorítá; a merész és bátor Rákóczy

Györgyöt pedig helyette, a hős Kemény János karjain, a fejedelmi székbe emelte.

Erdélytől egyidőre bucsut véve, az egymást követő elemi csapás 1639-ben átjött Magyarországra, és oly végtelen nagy szárazság következett az 1638-ki kielégítő termés daczára is, hogy az egész hazai föld területe, nem egyéb volt por és hamunál, melyből elviselhetetlen drágaság vette kezdetét. — A napszámos enivalójáért sem kapott munkát; mert a dolgoztató osztálynak sem volt kenyere. A férges kerti vetemények és káposzta, a beteges állatok husa, mind a császár, mind pedig Rákóczy katonái közt veszedelmes nyavalyát idéztek elő, úgy annyira, hogy az 1643-ban kiütött döghalált is Magyarországon, a katonák közt pusztított betegség kifolyásának tulajdonították, mivel lappangva bujdosott az ország egyik szélétől a másikig, és itt-ott magát huzamosabb ideig meg is fészkelte.

I. Rákóczy György, midőn ez évben a száraz és sovány vidékeken keresztülvezette volna seregeit, Forgách Ádám kassai parancsnok és Eszterházi Miklós nádor ellen, a Hernád partjain, sok oly pocsolya és kopolyára talált, melyek csak úgy nyüzsgöttek a nagy szárazság miatt oda szorult csuszó mászó állatok seregétől. Rákóczy a kopolyák körül tévovázó katonáinak szomjuságát látva, megállt azok előtt, és Cato példáját követte, midőn az Caesar előtt Pompejus hadaival, a száraz pusztákon szaladva, ott kigyós forrásokra akadt. Itt is a szomjuság miatt elepedt katonái nem mervén inni, a források mellett sokan szomjan haltak meg, sisakját ragadja, s a kiszáradt Hernád kopolyáiból azt teli meritvén, így szólt katonáinak: „Vitézek! hajdan Cato, ama híres római hadvezér, épen ilyen körülmények közt volt, mint most mi vagyunk, azon különbséggel, hogy ő menekült, mi pedig győztesen haladunk előre. — A forrásoktól megdöbbszent katonáit így lelkesíté: Ne féljete! — ugymond — ezen forrásoktól; mert a kigyónak mérgé a fogában van, csak marásával árthat az embernek, ha mérgét a vér közé bocsátja, de a víz, melyben hever, semmit nem árt, — épen ezt mondom én tinatek. — Ezzel ő is, a vizet, melyet katonái haláltokozónak lenni hittek, felhajtotta, és katonái szeme láttára megitta. És az így neki bátorodott katonák mind ittak és szomjuságukat csillapítva, kevés idő múlva Kassát a fejedelem birtokába kerítették!

1650-ben nagy áradások és jégesők pusztították az egész országot. A Duna, Tisza, Vág mentében egész barom-csordák sodortattak el. A Csepel szigetében a nyulak tömegesen, rókák, disznók, a fák lombjai közé sodortatva, bő zsákmányul szolgáltak a ragadozó madarak ezreinek. Az erre következő 1652 és 1653 mind Erdély, mind Magyarországon rettenetes éhség pusztított. A köles kenyérből is kifogytak az emberek, mely a gyomorban megkeménykedve, a bajt csak nevelte, — a barmok bögyve futottak, egyik határról a másikra, nem találva semmit, az inséggben nyalták a földet, a port, mely pusztulásukat csak elősegítette. — A Sárreite oly borzasztó nagyszerűségben égett, hogy ijesztő vörössége a magasan csapkodó lángoknak az ég boltozatán, úgy látszott a távol sik földön, mintha egész Debreczen városa égett volna.

1650—1661-ig folytonosan száraz időjárás volt. — 1660-ban június 12-kén iszonyu vihar hömpölygése közt, a villám lecsapott Kanizsa várába, mely oly rettenetes pusztítást vitt véghez, hogy mind a várban, mind azonkívül, mindennemű élelmi cikket felémésztett, a vár kőfalait szétrombolta, a löeszközeteket fölolvasztotta, melyek szerte szét-

szóratván, 500 törököt és 300 keresztyént öltek meg.

1661-ben ismét rendkívüli szárazság sújtotta, különösen Erdélyországot. Julius és augusztus napjaiban kiállhatatlan hőségben Komárom alól kimozdulva, vonult Erdélybe a császári hadsereg, járatlan utakon, és erdősegeken keresztül, és a nagy inség miatt, inkább vázak mint emberek érkeztek romokban Kolozsvárra, mivel utközben sem enni, sem inni valót nem találtak, vagy ha sok fáradság után szerttehettek is egy kis gabonára, nem volt sem vízi, sem száraz, sem félkézbeli ma om, melyen azt megőrölheték volna. Sok főtiszt 3—4 napon keresztül sem kapott egy falat kenyeret, így aztán a közkatonákkal éretlen szilvát, keserű vadalmát és körtvét, fojtós szőlőszemeket, izetlen kemény gubókat, szokatlan tövis-bogyókat, hogy éhen meg ne haljanak, valának kénytelenek enni, miből természetesen oly betegség fejlődött ki, mely halomba döntötte a katonaságot. A lovak, az abrak s széna nem léte miatt, mint a gabonakévék, oly sűrűn feküdtek döngölve az utszéleken, melyeken a varjak, sasok ezrei vígan lakmározva, oly fülhasító lármát csináltak, hogy attól a szertesztét vánszorgó katonák megijedve, hasadékok, s erdők sűrűjébe bujtak el, nem ismert ellenséget gondolván nyomukban lenni.

Ezen szomorú időben egy font kenyeret egy birod. talléron lehetett venni, egy itcze bort pedig két aranyon, de így is keservesen lehetett hozzá jutni. Csak husban nem volt fogyatkozás; mert egy nagy ökröt, egy birod. tallérért szívesen adtak, egy tehenet 1 forintért. Szegény Erdély, mit nem szenvedett ekkor, azt csak a jó Isten tudja! — Azonban temérdek inségében is, azon egyben vigasztalását találta, hogy a mit maguk nem eszközölhettek, azt végrehajtá helyettük az elemi csapás; mert a nagy éhség, mind a német, mind pedig a török hadsereget kihajtotta földükről. A kik pedig a várakba szorultak, azok lovat, kutyát, macskát, egeret, gólyát, gémet és egyéb efféle, megenni nem szokott állatoknak húsát, valának kénytelenek megemészteni.

A német hadseregnek azonban ezen kivonulása Erdélyből, a jószívű debreczeni bírónak, érdemes Balyik András uramnak életébe került, mert a váradi basa maga elébe parancsolván, minden kihallgatás nélkül a vártéren fölakasztatta, és pedig azért, mivel a nemzet haderejét, mindenütt hova vonult, felfedezni megtiltotta, a jó lelkű bíró uram pedig, a törökök iránti gyűlölségből, mint becsületes magyar ember, azt honfiainak megmondta, kik közül egy pribék, Ali basának bérbefogadott zsoldosa, kinek nagy száka volt szemében a derék bíró szigorúsága és igazságszeretete, azt elárulva feladta.

(Vége következik.)

Az aggteleki barlang.

(Vége.)

A vártól a folyó partján visszafelé tartva, a fáklya világánál egy ránczba szedett óriási kőlap tűnik szemünkbe, mely a boltozatról úgy függ alá, mint valami függöny, a honnan, a képünkön látható csepegőkő-alakzatot így nevezték el az utasok.

A víz folyása jobbról mély gödröknek visz, melyeket csak nagy szárazságban lehet bejárni; hanem a bal partra átlépve, egy meredek ösvény nyílik előttünk, s annak végén egy roppant üreg, melynek magas boltíveit nem képes bevilágítani a fáklyaláng. E hely neve *Nagytemplom* (6.) Mielőtt a vezető kimondaná előttünk a nevet, már érezzük keblünkben valami magasztost, valami felemelőt, a mit csak szentegyházban szoktunk érezni; csak hogy itt a benyomást fonségesebbé teszi azon való csodálkozásunk, hogy a Mindenható keze

mikép alkot magának istenházat, a föld mélyében is; s csodálkozásunk ámulattá változik át, midőn előbbre lépve az üreg közepén egy oltárt látunk a templom talajáról fölemelkedni, melyet óriási alakok, mint megannyi szentképek, vesznek körül. Ugy, hogy önkénytelenül is imára hajolnak térdeink az oltár zsámolyához. Oldalt van a *kathedra* könyvnyü feljáróval.

A templom elején van oszlopok közé csepegve a *Szt.-Háromság szobra* — mintha csak faragták volna.

Innen egy tágas nyílás vezet a *Denevérbárlangba* (7) melynek belsejében tömérdek denevér tanúzik, s egymásba kapaszkodva, vastag csomókban csüngenek az üreg boltozatáról, egy lövésre azonban pokoli zibajjal támadnak fel, s oly sűrűségben röpkedik be keresztül-kasul a levegőt, hogy jobb kifordulnunk, mielőtt szemünket kivernék, vagy fáklyánkat eloltanák; különben is az ég tudja, mióta rakásra halmozódott trágyájuk büztét alig lehet egy pár percnél tovább kiállani.

E denevérodú fenekén taliganyomok láthatók. Azt beszélik, hogy mintegy nyolczvan évvel ezelőtt, a barlang ez ága kőfallal volt berakva, melyet midőn széthánytak, tűzhelyet, állatok csontjait, szekrényeket, edénycserepet és elrothadt csizmákat találtak benne.

A nagytemplom oltárától, egy goth ajtón jutunk a *Kis templomba*, hol a *szűz Máriát* meglepő hasonlatossággal ábrázoló statua — és az *apró szentek* csepegőkő szobrai előtt újra megállit bennünket a csodálkozás.

Ösvényünk innen egy széles lapályra kanyarodik, melyet a *Styx* vize hasit s balra nyilik tőle a *Paradicsom* (10.) közepén egy terebélyes *almafával*, a mely mellett két oldalon álló két szobrot *Ádám* és *Évának* hívják; továbbá van egy terjedelmesebb öböl, melyet a benne összetörve egymáson heverő oszlopokról *Palmyra om-ladéjának* (11.) kereszteltek.

A *szent István tornyát* balra hagyva, agyagos lejtőn kell leereszkednünk, s mintha tudta volna a természet, hogy fáradtan érünk alá, talpazatra jutva egy pad kínálkozik alánk pihenőnek. A barlang itt 16 öl magas, és 20 öl széles, feneké pedig oly sima, hogy benne táncolni lehet, sőt szoktak is, mert nyári ünnepnapokon a környék fiatal-sága ide jár mulatni. — E hely neve *Tánczterem* (12.) A vízhang benne

oly nagy, hogy egyetlen hegedű a legerősebb zenekarral vetekszik, s egy pisztoly elsütése ágyudörgéssel felel vissza.

Itt áll a víz partján a *sz. János szobra*, s ettől csuszós, nyirkos ut visz a *Virágos kertbe* (13.) hol

a csepegések egymással érintkezésbe jött habjai oly bámulatos alakokká jegeczültek össze, hogy végig tekintve ragyogó felületökön, azt gondolnád, valóban nyílt virágok himes táblája terül előtted.

A víz folytában előbbre haladva csakhamar

nyas angyal, ott egy *veres barát* vonja magára figyelmünket, s a *Ferdinánd oszlopa* (16.) megett egy *pánczélos lovag* áll élénk, tul azon *kőkoporsó* s beljebb egy egész csapat *méhkas*, mely után következik a 10 öl széles, 20 öl hosszú *Nagyterem* (17.) melynek végén ama szép domb emelkedik, mit a rajta levő statio-oszlopokról *Kálváriának* neveztek el.

Az ösvény hovatovább bajosabb, de a csepegőkő-alakzatok folyvást érdekesebbek. Itt érjük a *Mária-hegyét* (18.) mely egy nehezen megmászható összerogyott kőhalom. Egykor emberi csontvázat találtak rajta. A *zsidó-templomba* (19.) egy kémény formájukon kell lebecsátkozni, s ott látjuk az imádkozó zsidópapot, vagy a folyót jobbra hagyván, grádicsokon mehetünk fel a szép *Parnassusra* (20.); visszatérve pedig utunkba esik a *Törökfürdő* oszlopokkal körül rakott medenczéje, a honnan már beláthatni a *viaszpalotába*, melynek oldalai, teteje, és padozata is sárga fénylő szivárgással van bevonva, s folyosója bálvány oszlopokkal ékesítve, melyek sorát a *Gyémántkőnek* (21.) nevezett ragyogó fehér oszlop zárja be.

Mögötte kell menni a *Szalonnás boltba* (22.) melyben úgy áll sorban a szalonna (-formájú sok kődarab), mint a magyar gazda kamarájában szokott. Balra innen van az *Orgona*, a *Retekkert* és amaz oszlop (23.) melyre „Ferdinandus coronae princeps” saját kezével írta föl nevét.

Beljebb már igen keskeny az üreg, s jobb visszatérni a víz partján, hol nemsokára egy oszlopon álló s sétálóval is ellátott *Galambház* (24.) tűnik szembe, hova a kíváncsi, hágesón fel is mehet. Idább

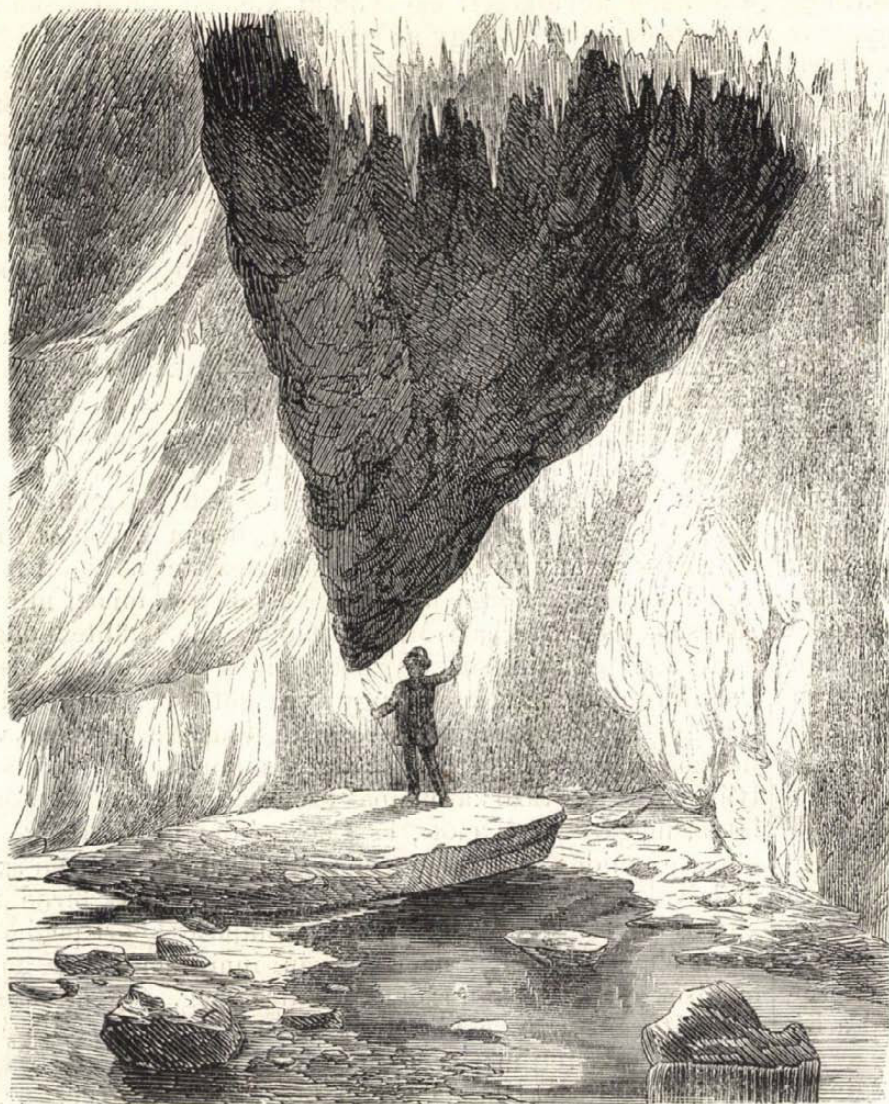
érjük a ragyogó fehér *Hőhegyet*, s mély lyukak és hegyomlások szélén a *Hőreb* hegyét (26.) a melyen tul aztán egészen elzordonul a táj.

A barlang oldalához támaszkodó szikladarabok

tövében haladva, a jobb oldalon egy ezer ránkú *szoknya* (27.) függ, alatta nehéz, sáros, kapaszkodós az ut egész a *függő oszlopig* (28.) Tul ezen egy *kősziklára* csepegett tornyok és bástyák képezik *Murány várát* (30.) melyet elhagyva jutni a barlang régebb idő óta ismert részének legvégébe, hol meredek partok közt tűnik el a víz a leszakadozott sziklák ölébe.

Az ezentul ismertető részek 1825-ben fedeztetek fel *Gömör megye* egykori *derek mérnöke Vas Imre* által.

Az eddig leirt ágak hossza, a bejárástól a most érintett sziklahalomig 850 folyó öl. E kőrakás nyílásain csuszva mászva, néhol egyik szikláról a másikra ugrálva, juthatni el a *Vaskapuhoz* (31.), mi nemcsak azért érdemli meg e nevet, mert



Az aggteleki barlang belseje : Nagy függöny.

elérjük a csepkövekkel ékesített mennyezetes *Trónust* (14.) melyen tul egy tágas üreg nyilik, boltozatával a három öl vastagságú magas *nádor oszlopra* (15.) támaszkodva. Az oszlopon emez



Az aggteleki barlang belseje : Pizai görbeterony. Sándy Gyula rajza után.

évirat : „IosephVs, archIDVX aVstrIae, regnI hVngarIae palatInVs, pater patrIae, Latebras sVbterranei Antri baraDLa VIDIIt.” (1806.)

Ezentul nagyobbodik az üreg s a csepegő kövek szebb szebb alakokat képeznek. Itt egy szár-

nehéz rajta az átjárás, hanem azért is, mert Vas tört rajta legelőször keresztül.

Első nevezetessége az új üregnek egy örvény (33.) melyet a kősziklák repedésein ide omló víz erős rohanása formál. Szélessége itt a víznek 6 öl, mélysége 13 láb, s eső idején oly gyorsan árad, hogy az ilyenkor benn levő, okvetlenül kinos halált halna az elzárt üregben.

Mintegy 70 ölnyre az örvényen belől kezdődnek azon szép helyek és csoda alkotások, melyek a föld alatti utast újabb és újabb bámulatra ragadják. Még a sziklafalak is, mondja Vas, mintha szőnyegekkel volnának beborítva, melyen a szivárgó víz kristály-üledései, mind megannyi beszórt drága kövek gyanánt csillognak.

A csepegőkövek ékes csoportja közt különösen kiemelendők: a sz. háromság oszlopa (34.) melytől beljebb egy keskeny oszlopfolyosó vezet ama kies dombra, melyet felfedezője *Olymp*-nak (35.) nevezett. Ennek átellenében emelkedik egy más szép domb, számtalan csinos oszloppal meg-
rakva, melyen tul van a *Török*, egy férfiszobor, fe-

és összerogyott oszlopok két ágra oszlatják a vizet, és formálják a *Kréta-szigetét*, melyen tul, félig egy dombra dölve, félig pedig a fenéktől elválva egy ölnyi magasságban szabadon áll a *Semiramis függő kertje* (41.). Hihetően a víz seperete el alóla az iszapot, hogy most minden támasz nélkül lebeg a levegőben.

Itt újra megkeskenyül az üreg, a falak sötét szürke színt öltenek, s mellettök komoran ballagunk előre, midőn balkézről egy divánra találunk, melynek dagadó vánkossai ülésre hinak, s a vezető mondja, hogy ez a *Szultán pamlaga* (42.).

Ha itt kipihentük magunkat, egy függő kövektől környezett oszlopban a *Pagodához* (43.) jutunk, s onnan szép oszloprend közt haladva, egy veres színben fénylő domb oldalában találjuk a *háló-fülkét*, melyen tul az üreg 12 ölnyre kiszélesedik, s 37 öl hosszában nem látni egyebet, összetördelözött oszlopok rakásra hullott omladványinál (44.). Ezután ismét megszűkül a barlang, s tekintete vad kietlenné válik, úgy, hogy az utas keble önkénytelenül szorulni kezd, s a sáros iszap-

Odább van az *Apolló tereme* (57.) melynek oldalán lefüggő hófehér csapokat, ha pálczákkal végig veregetjük, csodálatos harmonicus hangok zengis be az üreget. Innen hosszú szűk sikátorba, s abból a 10 öl hosszú *Arany-utcába* (58.) érünk. Ezután van a berogyott nagy kőszikla, melyet *Vulkán kemenczjének*, és ama képünkön is látható görbe sziklaszál, melyet *Pizai toronynak* neveznek.

E helyt van a barlang egyik legszeleesebb (70 ölnyi) és legmagasabb ürege, melyben jobbról a *Szent Gellért* emelkedik, tetején a 60 láb magas *Csillagvizsgáló-toronnyal* (59.) balról pedig a *Plutó lakása* (60.) nyílik jó ivóvizével. Tovább a *Vulkán kemenczéje* (61.) és a borzasztó *Munkácsi tömlőcz* (62.) leszakadozott szikláival. Belől ezen a szomorú kinézésű *Siralomház* (63.) melyet elhagyva a *Világító-torony* (64.) mellett visz az út nehéz járatu kőszirtéken keresztül, melyekről egy csuszamodás halált hozhat a vi-
gázatlanul lépőre.

Végre a *Cerberushoz* jut az utas, hol a szik-



Lengyel fölkelők szállítása Szibériába.

jén turbánnal, s a turbánban egy fényes forgóval. Előtte *koporsó* fekszik, s fejtől való végén zászló, tetején a kard, páncél és vitézi sisak, mintha csak mesterkéz faragta volna, oly hiven formálva csepegőkövekből. A hely neve *Sírbolt* (36.).

A koporsótól, a patak jobb partjára ladikon kell átmenni, a hol *Vasvára* (37.) emelkedik, melynek eleje kőoszlopokkal úgy meg van rakva, hogy épületek alatt képzelt az utas járni. E bájos sétáló végén, a messze magasból egy kőszikla bocsátkozik le a vándor elé, melyen sárga, fehér és veres csepegőkövek csüngenek alá, s megdöbbenve kérdi magától a vándor: minő erő lehet az, mely e roppant kötömeget függve tartja? Elebegő szikla alatt van egy szép hajlású magaslat, telve kellemes alkotású fehér szobrokkal, — ez a *Tündérvár* (38.).

Beljebb, ragyogó fehér domb tetején fénylik a *Jupiter trónja* (39.) mely mintha drága kövekkel kivarrott fehér bársonnyal volna bevonva.

Tovább haladva egy *kőhid* (40.) vonja magára figyelmünket, melyet maga a természet vont a víz árkán keresztül. Beljebb, a leomlott sziklák

ban aggódva halad előre a sziklafal alján, míg végre eléri az új barlang leghosszabb mellékágát, a *Ravaszylyukat* (45.).

Figyelmet érdemel itt a *Cupidó vára* (46.) az *óriás* (47.) és a két ölelkező oszlop *Castor és Pollux* (48.), a sirkövekkel rakott *Temetőkert*, a szép karcsu oszlopokkal ékes *Pindus hegye*, és a kis oldalbarlang, a *Proserpina szobája* (50.).

A főágon tovább haladva éri az utas a *Tölgyoszlopot* (51.) melyen tul mindig kellemesebb csoportokat találunk. Gyönyörű mindjárt a *Tempe* (52.) s a patak balpartján a karcsu *Minerva-oszlop* (53.) jobbra *Bodon vára*, azután *Feketevár*, a *Kápolna*, *Gyémánt-kályha*, *Vadászkürt*, a rudon függő *Szalonna-oldalok* (54.) s a vakító fehér *Alabástrom-torony*. E mögött nyulik el a barlang legdélibb kanyarulata, melynek boltozata alig 30 öl vastag, s felette megy el a kassai ut.

Északkeletnek fordulva találjuk a barlang *üregét* (55.) karcsu obeliszekkel díszített halmával, a *Medea oszlopát* (56.) mely fölött egy iszonyu sárkányfej tekint ki a boltozat hasadékaiból, s tátott szájából apró kigyók csüngenek ki.

lák hasadásai közt száz csurgóra szakadva csörtet a folyó a mélységbe, míg egy megközelíthetetlen lyukban végkép eltűnik. A ki innen tovább akar menni, annak a *Plutó ösvényén* kell felkapaszkodni, hol egy tíz öles magasságu kőcsepegést (66.) talál, körülveve a legtisztább vízzel telt medenczétől, mely mintha egymásba rakott csigaházakból volna készítve, a természet alkotó keze iránti csodálattal tölti el a nézőt. Tul ez oszlopon jutni le a tiszta vizü *Ganymedes kutjához* (67.) melyen belől semmi embernyomot többé nem láthatni. Vas még innen leereszkedett a pokol torkának nevezett iszonyatos mélységen keresztül egy üregbe, melyet *Pokolnak* (68.) keresztelt, de innen nem tudott tovább jutni semerre. Ezen pont a vaskaputól 2317 ölnyre van, mihez adva a régi üreg hosszát 750 ölet, és a mellékágakét 1127 ölet: az egész barlang ismeretes üregei együttvéve 4194 ölnyre nyulnak el a föld gyomrában, melyeket a ki egyszer megjárta, az tudja, mily semmiségek a parányi ember alkotásai, a teremtő utánozhatlan kezének csodaműveinek képest.